

**PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE VE VÝUCE
BIOCHEMICKÝCH DISCIPLIN
NA FAKULTĚ VETERINÁRNÍ HYGIENY A EKOLOGIE VFU
BRNO**

**PEDAGOGIC COMMUNICATION IN EDUCATION
BIOCHEMICAL DISCIPLINE TO FACULTY OF
VETERINARY HYGIENE AND ECOLOGY UNIVERSITY OF
VETERINARY AND PHARMACEUTICAL SCIENCES BRNO**

*Vladimír Kopřiva
Ladislav Malota*

*Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Fakulta veterinární hygieny a ekologie,
Ústav biochemie, chemie a biofyziky*

Klíčová slova:

Pedagogická komunikace – vysokoškolská pedagogika – formy výuky – komunikační strategie

Key words:

Pedagogic communication – university education – particular form of the education – strategy communication

Abstrakt:

Příspěvek analyzuje pedagogickou komunikaci jako základní determinantu vysokoškolské výuky. Předmětem hodnocení je komunikace v prostředí vysoké školy a v rámci jednotlivých forem výuky, včetně jejich specifických rysů. Analytická část studie vychází z příkladu vysokoškolské výuky biochemických disciplin na Fakultě veterinární hygieny a ekologie VFU Brno. V návaznosti na něj je prezentována praktická aplikace zásad pedagogické komunikace a komunikační strategie akademických pracovníků a studentů v současném pojetí vysokoškolské pedagogiky.

Abstract:

The entry analyses the pedagogic communication as the basic determinant of the university education. The subject of the classification is the communication in the background of the university and in the particular forms of the education inclusive of its specific features. The analytical part of the studies comes from the example of university education at the Faculty of Veterinary Hygiene and Ecology University of Veterinary and Pharmaceutical Sciences Brno. In the sequence to this example we present here the practical applications of the principles of the pedagogic communication and of the strategy communication of the academic assistants and the students in the present-day conception of the university education.

Pedagogická komunikace (z angl. classroom communication) je významnou determinantou vysokoškolské pedagogiky. Je definována Průchou (2002) jako výměna informací mezi účastníky výchovně-vzdělávacího procesu. Informace jsou zprostředkovány verbálně a neverbálně.

Pedagogická komunikace v prostředí současné vysoké školy je uplatňována ve všech formách výuky – přednášky, praktická výuka (cvičení) a seminární výuka. Uplatňuje se však i v hodnotícím procesu – zápočtovém řízení, kolokviu a zkoušce v písemné nebo ústní formě.

Ve vlastní pedagogické komunikaci se realizuje jak učitel-akademický pracovník, tak student. Úloha učitele v pedagogické komunikaci na vysoké škole je v předávání , sdělování odborných informací a jejich výklad. Jiná je jeho úloha v procesu hodnocení znalostí, zahrnující klasifikaci výkonů jednotlivých studentů, ale i v moderním pojetí posuzování jevů v rámci evaluačních procesů na vysokých školách.

V roli učitele na vysoké škole hraje svoji úlohu profesní zaměření akademického pracovníka, jeho vysoké profesní odborné znalosti, ale i schopnosti komunikace a zvládnutí různých komunikačních situací mezi jejími účastníky. U samotných studentů se projevují rozdílné komunikační aktivity v různé míře komunikace. Komunikační ostýchavost je na vysoké škole minimalizována vlivem věku studentů, dosahovaných studijních výsledků, vysokého profesního zájmu o studium zvoleného oboru a přijetí do vysokoškolského studia výběrovým způsobem při přijímacím řízení.

Vlastní pedagogická komunikace ve vysokoškolské pedagogice se člení na párovou komunikaci (mezi dvěma jednotlivci) a komunikaci skupinovou. Jedná se o specifický typ sociální komunikace (Vašutová,2006).

Pedagogická komunikace má své specifické rysy. Zejména se jedná o účel, předmět a cíl komunikace s ohledem na vzájemné pozice aktérů vysokoškolské pedagogické komunikace (Vašutová, 2006). Svoje odborné a komunikační schopnosti rozvíjí akademičtí pracovníci v rámci této skupiny na vysokoškolském pracovišti. Vedle vzájemné komunikace akademický pracovník-student a akademický pracovník-akademický pracovník je významná i úroveň a neformální komunikace se studenty. Neformální způsob komunikace akademického pracovníka se studenty se uplatňuje především v doplňkových formách výuky, např. konzultace, řešení dotazů studentů mimo výukové prostředí, ale i při volno časových aktivitách vysokoškolských studentů, např. sportovních a kulturních akcích v prostředí vysokoškolských kolejí, zájmových a profesních sdružení studentů, popř. na stránkách odborných periodik, včetně internetových forem. I zde dochází k formování vztahu akademického pracovníka a studentů (tzv. vztahový aspekt komunikace).

Vzájemné vztahy akademického pracovníka jako vyučujícího příslušné disciplíny a studenta jsou také cílem pedagogické komunikace a významně napomáhají naplnění odborných pedagogických cílů, většímu zpřístupnění dané disciplíny a vytváření klimatu „dobré vzájemné komunikace“. Akademický pracovník tak prohlubuje u studentů akceptování jeho pozice vyučujícího ve všech úrovních – odborné, vědecké, pedagogické a osobnostní.

Komunikační strategii v pedagogické komunikaci shrnuje Vašutová (2006) jako akceptaci (přijímání předkládaných poznatků), empatii (vcit'ování), autenticitu projevu (vyjadřování pocitu pod kontrolou) a kongurenci (shoda myšlení, citění a projevu, včetně souladu složek vyjadřování).

V našem příspěvku analyzujeme příklad pedagogické komunikace ve vysokoškolské výuce biochemických disciplin (tj. biochemie, veterinární biochemie, obecné a aplikované biochemie, biochemie potravin a biochemických laboratorních metod v magisterských i bakalářských studijních programech prezenční i kombinované formy studia) na Fakultě veterinární hygieny a ekologie VFU Brno. Jde o praktický příklad aplikace pedagogické komunikace ve vysokoškolské pedagogice.

Vysokoškolská výuka těchto disciplin, které zajišťuje pro fakultu Ústav biochemie, chemie a biofyziky se uskutečňuje formou přednášek, praktických a seminárních cvičení (označován jako seminář). Z dalších forem výuky je v rámci biochemických disciplin realizováno kolokvium, bloková praktická výuka (jako zvláštní forma praktické výuky soustředěná do určitého časového úseku semestru), výjezdní cvičení a demonstrační cvičení (opět jako formy praktických cvičení s danou nosnou odbornou náplní pro celou studijní skupinu). Z ostatních forem výuky jsou zastoupeny i konzultace mimo pravidelný rozvrh výuky.

Ve vysokoškolské výuce našich disciplin se jedná o skupinovou výuku. Vztahy v rámci pedagogické komunikace akademických pracovníků a studentů vycházejí z výše uvedených pedagogických poznatků Vašutové (2006) a z vlastních studijních a pedagogických zkušeností akademických pracovníků, které získali i při absolvování pedagogického studia vysokoškolské pedagogiky. Principy vysokoškolské výuky navazují na tradiční charakteristiku provedenou Ramsdenem (1992) ve vztahu ke komunikaci na vysoké škole.

Pedagogická komunikace studentů a akademického pracovníka ve formách vysokoškolské výuky :

Přednášky – dominantní je působení přednášejícího – akademického pracovníka, včetně jeho profesionální odbornosti. Jde o hlavní formu vysokoškolské výuky daných disciplin. Komunikační prostor se studenty je dán dialogem s přednášejícím k tématu přednášky a vlastnímu výkladu. Pedagogická komunikace a účast studentů v ní je ovlivněna jejich studijní aktivitou, rozsahem jejich znalostí, úrovní jejich studijní přípravy, kde se projevuje interdisciplinární charakter analyzovaných disciplin.

Praktická cvičení – jde o aplikaci získaných poznatků v laboratorních cvičeních, jedná se o formu praktické výuky v porovnání s přednáškou. V rámci praktických cvičení je po studentech vyžadována tzv. teoretická příprava na vlastní téma jednotlivých cvičení. Význam teoretické přípravy je zdůrazněn i celkovým rozsahem disciplin požadovaných ke zkoušce. Praktická forma výuky si klade za cíl i získání dovedností a manuální zručnosti v laboratorních technikách. Těžištěm jsou praktické úkony a výkony studentů. V pedagogické komunikaci se následně projeví prezentace výsledků jejich práce ve formě laboratorního protokolu, zejména v části vyhodnocení a závěr, kdy studenti analyzují výsledky jejich práce ve cvičení na základě nastudovaných znalostí.

Seminář (seminární cvičení) – svým pojetím v naší výuce vychází ze základní funkce semináře, tj. prohloubení získaných teoretických poznatků k daným disciplinám, resp. stanoveným tematickým okruhům semináře. Teoretické poznatky získávají studenti při přednáškách a v jejich vlastním samostudiu odborné literatury. V seminární výuce se samostatně klasifikují vystoupení jednotlivých studentů k zadaným tématům a jejich vlastní prezentaci. Seminář si klade za cíl i rozvíjet prezentační a komunikační dovednosti a techniky samotných studentů

na dané odborné téma. Jde např. o obsahovou náplň, návaznost odborných témat, uspořádání do daného časového intervalu, apod.

Bloková výuka, výjezdní cvičení – jedná se o formu výuky, která se využívá k prezentaci moderních instrumentálních metod v biochemických disciplínách. Hlavní roli v pedagogické komunikaci má akademický pracovník – asistent, odborný asistent. Studenti s ním vstupují do vzájemných komunikačních vztahů většinou v takovém rozsahu jako v rámci přednášek. Jejich komunikace s vyučujícím je ovlivněna především přísunem nových poznatků a výkladem vyučujícího v daném časovém rozsahu.

Konzultace – jedná se o individuální formu výuky a doplňující složku výuky. V pedagogické komunikaci se v rámci konzultací uplatňují formální i neformální způsoby. Konzultace jsou využívány většinou individuálně, nejedná se o skupinovou výuku. V našich výukových podmínkách je tato forma výuky realizována i v rámci přípravy ke zkoušce z biochemie v doktorském studijním programu.

Pedagogická komunikace ve výuce biochemických disciplín na Fakultě veterinární hygieny a ekologie VFU Brno se realizuje v teoretické i praktické výuce bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů. Účast studentů ve formách výuky a s tím související pedagogická komunikace na všech úrovních je součástí jejich studijního programu a plnění studijních povinností v rámci kreditního systému studia.

Na naší fakultě pedagogická komunikace úzce souvisí se strategií a plánováním výuky, projektováním odborných disciplín, vlastní výukou v uvedených formách, včetně aktivního učení. Důraz je kladen i na prostor pro samostatnost a aktivní zapojení studentů do výuky ve všech studijních programech, tj. Bezpečnost a kvalita potravin, Veterinární hygiena a ekologie, Veterinární lékařství, Veterinární biochemie a chemie.

Pedagogická komunikace akademického pracovníka je realizována ve vzájemných vztazích se studenty a je výsledkem mezilidských vztahů s efektem orientovaným na naplnění pedagogických cílů, tj. získání a osvojení odborných znalostí hodnocených u zkoušky a realizovaných v jejich další studijní činnosti a odborné veterinární a hygienické praxi. Nedílnou součástí naší orientace ve vysokoškolské pedagogice je vytváření klimatu vysokoškolského prostředí a realizace komunikační strategie v rámci pedagogické komunikace ve výuce na Veterinární a farmaceutické univerzitě v Brně.

Literatura je k dispozici u autorů.

Příspěvek XV. konference Česká asociace pedagogického výzkumu s mezinárodní účastí

Svět výchovy a vzdělávání v reflexi současného pedagogického výzkumu

České Budějovice, 12. – 14.9.2007, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, katedra pedagogiky a psychologie.